

DOSSIER DE RECUPERACIÓ

LLENGUA CATALANA I LITERATURA

1r d'ESO

NOM I COGNOMS:

CURS:

DATA DE LLIURAMENT:

Cal fer tots els exercicis del dossier (en aquests fulls i si cal, en fulls en blanc) i entregar-ho tot el dia de la prova escrita.

DEPARTAMENT DE LENGÜES

IE LLORET DE MAR

1. Els dígrafs

· Els dígrafs són grups de lletres que representen un sol so. Quan hem de dividir una paraula en dues síl·labes, hem de tenir en compte que hi ha dígrafs que se separen i n'hi ha que no:

se separen:

l·l no-vel·la
 ix cai-xa
 rr car-ro
 ss pas-sa
 tx cot-xe

no se separen:

ny pi-nya
 ll pa-lla
 gu gui-ó
 qu a-quí
 ig ma-reig

separem els grups:

mm im-mens
 nn An-na
 tj plat-ja
 tg fet-ge

1.1. Separa sil·làbicament les paraules següents i assenyala els dígrafs que hi trobis:

canya	arrossada
cassola	màquina
carretera	metge
novel·la	anyell
cuixa	enfarinadíssim
enquadernar	bateig
immensitat	seguici*

1.2. Fes el mateix amb aquestes paraules:

desig	enllaçar
perseguida	enguixar
plegar	immaculat
esforç	coixí
arribar	annex
passaven	encotxar*
reixeta	carrer

Seguici: Conjunt de persones que acompanya i segueix algú per fer-li honor en una cerimònia, en una marxa solemne, etc. / 2. Conjunt dels seguidors o partidaris d'un personatge, d'una doctrina, etc. / **Encotxar:** Ficar-se en un cotxe.

2. La síl·laba

· Una síl·laba és un so o un conjunt de sons que pronunciem d'un sol cop de veu. El nucli de la síl·laba és una vocal.

En català hi ha moltes paraules que tenen un sola síl·laba: *pa, vi, braç, tren, drap...*
 N'hi ha que en tenen dues: *ca-sa, pa-per, bom-ber...* o tres: *mà-qui-na, ca-mi-ó...*
 També n'hi ha que en tenen més: *an-ti-gui-tat, a-e-ro-port, ca-len-da-ri...*

2.1. Separa per síl·labes les paraules següents. Tingues en compte quins dígrafs s'han de separar i quins no:

finestra	quincalla
informàtica	traça
aritmètica	taxista
boca	comitiva*
cadena	arraconar
granota	aviació

2.2. Fes el mateix amb aquestes paraules:

calendari	petxina
magatzem	satèl·lit
detergent	giravolt
rajolí	llibreta
til·ler	bellíssima
angoixa	conseller
formatge	platja

2.3. Separa per síl·labes el text següent:

Enmig de tot de la tremenda fatiga, de l'ofuscació de pensaments, una cosa apareixia clara (...) i el pensament d'haver estat enganyat començava a obrir-se pas...

SEBASTIÀ JUAN ARBÓ. *La masia*

Comitiva: 1. Acompanyament, seguici. / 2. Reunió de persones per a anar en algun lloc.

5. Sí·l·laba tònica / Sí·l·laba àtona

· Quan un mot té dues o més sí·l·labes en pronunciem una amb més força que les altres: és la sí·l·laba tònica; les altres sí·l·labes són àtones.

arbre, faldilla, camió, bicicleta

5.1. Subratlla la sí·l·laba tònica dels mots següents:

novel·la	cambrera	maleta	torre
vidriera	butaqueta	ganivet	repartir
malaltia	sabata	desembre	tropical
modista	encarregat	silenci	juvenil

5.2. Subratlla les sí·l·labes tòniques del text següent:

El dia era clar. Els raigs esbiaixats del sol hivernal guitaven per les dues finestres a través dels vidres glaçats. Sobre la taula, parada per a dinar, brillava la vaixella d'estany (...). Als marcs de les finestres, els meus ocells jugaven dins les gàbies inundades de sol.

MÀXIM GORKI. *La meva infantesa*

5.3. Fes el mateix:

La biblioteca serví per a escalfar-nos. La selecció va ser molt dura. Triàvem i tornàvem a triar. Primer vam llençar les revistes alemanyes i l'estufa. Després, velles revistes franceses i, en acabat, les enciclopèdies. Més tard els mobles. Però no ens atrevíem a cremar els llibres de literatura i, encara menys, els clàssics.

MONTSERRAT ROIG. *L'agulla daurada* (text adaptat)

6. Mots aguts, plans i esdrúixols

· Les paraules, segons el lloc que hi ocupa la síl·laba tònica, es divideixen en:

Agudes, si la síl·laba tònica és la última: *cafè, congrés, balcó, senyor...*

Planes, si la síl·laba tònica és la penúltima: *arbre, camisa, cérvol, monja...*

Esdrúixoles, si la síl·laba tònica és la antepenúltima: *gàbia, ciència...*

6.1. Destria aquest grup de mots en tres columnes segons siguin agudes, planes o esdrúixoles i subratlla'n la síl·laba tònica:

tómbola, examen, mirall, noia, victòria, jardiner, profunditat, caseta,
 gelosia, butaca, universitat, historiador, fortuna, ciència, església,
 roba, ceba, mosquits, córrer, gegant, fàbrica, penjoll, mandíbula,
 calendari, mirador, arbreda, xemeneia, malaltís, brancatge, història,
 caragol, desgràcia, segon, paret, gàbia

agudes

planes

esdrúixoles

7. Accentuació

a e i o u
as es is os us
 en in

- Accentuem les paraules AGUDES que acaben en alguna d'aquestes dotze terminacions, si és que *i / u* no formen part d'un diftong.
 - Accentuem les paraules PLANES que no acaben en alguna d'aquestes dotze terminacions.
 - Accentuem totes les paraules ESDRÚIXOLES.
-

7.1. Accentua els mots quan calgui:

plastic, victima, limit, biblioteca, economia, hospital, justícia, anell,
palau, marbre, jardí, estatua, escrit, arbre, rabia, autobus, masculí,
galaxia, núvol, família, gàbia, Núria

7.2. Fes el mateix:

poesia, fotografia, hospitalitat, energia, Eulàlia, dia, tia, oncle,
assistència, esdrúixola, noblesa, daurada, similitud, farmàcia, esgrima,
màquina, bambú, residu, trineu, algu, ningú, altaveu

Accent obert / Accent tancat

· Paraules agudes acabades en -è, -ès / é, -és

Amb accent obert, la majoria: *cafè, pagès, Mercè...* En aquest grup hi trobem:

- mots gentilicis: *francès, portuguès, aragonès...*
- els numerals ordinals: *cinquè, novè, vint-i-unè...*
- els participis com: *encès, comprès, imprès...*

Amb accent tancat:

- els futurs: *miraré, faré, sortiré, pagaré...*
- les formes de l'imperfet de subjuntiu: *cantés, pagués, volgués, vingués...*
- els compostos de **bé** i **té**: *gairebé, també, malbé...; conté, s'absté...*
- els verbs acabats en **-tén** i **-cén**: *pretén, entén, estén, atén, encén...*
- alguns mots que vénen del francès: *clixé, consumé, jaqué*, puré...*
- alguns altres mots: *congrés, revés, exprés, només, després, procés, amén...*

· Paraules agudes acabades en -ò, -òs / ó, -ós

Amb accent tancat, la majoria: *avió, carbó, sabó, població...*

Amb accent obert:

- això, allò, però...*
- els compostos de **bo**, **so**, **to**, **tro**: *rebò, ressò, semitò, retrò...*
- els compostos de **clos**: *exclòs, reclòs, inclòs...*
- alguns substantius acabats en **-os**: *arròs, espòs, repòs...*

· Paraules planes: è / é

Amb accent obert, la majoria: *dèbil, èxit, xèrif, conèixer, merèixer...*

Amb accent tancat:

- néixer, créixer, témer, prémer, ésser, érem i éreu*
- el pretèrit perfet d'indicatiu: *diguérem, diguéreu, tinguérem, tinguéreu...*
- el pretèrit imperfet de subjuntiu: *cantéssim, cantéssiu; féssim, féssiu...*
- uns quants substantius: *préstec, préssec, cérvol...*

· Paraules planes: ò / ó

La majoria porten accent obert: *mòbil, sòcol, mòdul, lògic, pròxim...*

Però amb accent tancat:

- alguns infinitius: *córrer, incórrer, recórrer, concórrer...*
- les formes verbals: *fórem, fóreu, fòssim i fòssiu.*
- alguns altres mots: *estómac, furóncol*, Sóller...*

· Paraules esdrúixoles: è / ó

La majoria porten accent obert: *comèdia, misèria, ciència, glòria, història, còlera, colònia...*

El porten tancat: *església, Dénia, fórmula, tómbola, pólvora, tórtora*...*

Jaqué: Peça de vestir que cobreix el tronc. **Furóncol:** Inflamació circumscripida de la pell que termina per supuració. / **Tórtora:** Animal de plomatge gris.

7.3. Totes les paraules d'aquest exercici són agudes. Accentua les que calgui amb accent obert o tancat:

a) cami, canço, aquí, raco, arros, cantes, així, això, gairebé, malson, pages, impres, carrero, allo, volgues, boto, cafe, catala, fare, avio, passeges, llegum, també, segon, portugues, aten, exclos

b) encen, pero, ginjoler*, demanare, amen, dema, nervios, espos, ningu, nomes, frances, sete, Ramon, consome, divisio, clixé, respon, comprare, garrofer, menjare, pure, congres, expres

7.4. Totes les paraules d'aquest exercici són planes. Accentua les que calgui amb accent obert o tancat:

primavera, poble, fessim, public, prestec, barraca, cervol, llibre, tinguerem, nuvol, pluges, telefon, temer, rentessiu, estomac, diguessiu, correr, solid, furoncol, caracter, castig, diguereu, angel, pressec, Soller, magic, tinguessim, obrissiu, concorrer, mobil, creixer, logic, neixer, erem, ereu

7.5. Les paraules d'aquest exercici són esdrúixoles. Accentua-les amb accent obert o tancat:

historia, ciencia, comedia, victima, matricula, estatua, formula, esglesia, familia, infancia, polvora, Denia, quilometre, industria, colonia, solitaria, anima, memories, tortora, gabia, miseria, tombola, materia

7.6. Accentua les paraules que calgui del text següent:

Va avançar agafant-se a les parets, recalcant-se* en les cadires, pero amb cura de no despertar-los, sense fer soroll. Arriba a la porta. La clau era al pany, com sempre; la va fer girar suaument; va descórrer el forrellat i es detura amb l'atenció a dalt; no senti res i va empenyer la porta; la porta cedi sense soroll. Sorti al carrer. Una ratxa d'aire humit amb gotes fines de pluja li fuetreja el rostre; pero no senti el fred, ni la humitat, ni les gotes de pluja contra el rostre.

SEBASTIÀ JUAN ARBÓ. *La masia* (text adaptat)

Ginjoler: Arbre que fa gínjols. / **Recalcant-se:** Recolzar-se amb força sobre el seu suport.

8. Accent diacrític

· En català els mots d'una sola síl·laba no s'accentuen, tret d'uns quants que porten un accent anomenat diacrític per diferenciar-los d'altres mots que s'escriuen de la mateixa manera.

· També porten accent diacrític alguns mots de dues síl·labes.

Diacrítics més corrents:

· amb accent obert

mà (part del cos)

pèl, pèls (del cos)

què (pronon tònic)

sòl (terra)

ma (possessiu)

pel, pels (contracció)

que (pronon àton / conjunció)

sol (adjectiu)

· amb accent tancat

dóna, dónes (donar)

és (ser)

fóra (ser)

sé (saber)

sóc (ser)

són (ser)

véns, vénen (venir)

vés (anar)

dona, dones (persona)

es (pronon)

fora (adverbi)

se (pronon reflexiu)

soc (tronc)

son (ganes de dormir)

vens, venen (vendre)

ves (veure)

· altres categories

bé, béns (adverbi / propietat)

bóta, bótes (recipient)

déu, déus, adéu, pregadéu (divinitat)

més (adverbi de quantitat)

món (univers)

nét, néta, néts, netes (parentiu)

ós, óssa, óssos, ósses (animal)

sí (afirmació)

ús (del verb usar)

vós (tractament)

be, bens (animal)

bota, botes (calçat / verb botar)

deu, deus (numeral / verb deure)

mes (part de l'any)

mon (possessiu)

net, neta, nets, netes (polit)

os, ossos (part del cos)

si (conjunció, nota musical)

us (pronon feble)

vos (pronon feble)

8.1. Completa les frases següents amb la forma adequada de les que et donem entre parèntesis:

1. germana no sap fer res amb la dreta perquè és esquerrana. (ma / mà)
2. que em dius, em sembla que t'han prè el (pel / pèl)
3. fa en Pere? - Diu espera la Roser. (que / què)
4. És un molt ric, però no hi planta res perquè viu (sol / sòl)
5. Què els, a les de la teva família, que són tan felices? (dones / dónes)
6. veu que el veí nou enginyer. (es / és)
7. ben trist que hagués de dormir tota la nit. (fora / fóra)
8. No de què li servirà que sàpiga que ho ha fet ell. (se / sé)
9. molt dormilega, jo: sempre dormo com un (soc / sóc)
10. Aquestes criatures molt nervioses i no tenen mai (son / són)
11. Si amb mi, els ensenyaré on els préssecs més bons. (venen / vénen)
12. Pere, al celler a buscar una ampolla de vi, però de no caure. (ves / vés)
13. L'avi tenia molts pocs: només quatre i dues cabres. (bens / béns)
14. Aquest no està gens ben dibuixat: dibuixa'l més (be / bé)
15. Quan anava d'excursió no oblidava mai la del vi. (bota / bóta)
16. Les noves em fan mal als peus. (botes / bótes)
17. D'aquí dies, si vol, ja haurem acabat aquesta feina. (deu / Déu)
18. Aquest he gastat diners que en tot l'any passat. (mes / més)
19. pare sempre diu que aquest és un de mones. (mon / món)
20. El meu és un noi i educat. (net / nét)
21. Els d'aquell zoo només tenien la pell i els (ossos / óssos)
22. ja li heu dit que, ara no us podeu fer enrere. (si / sí)
23. asseguro que no s'hauria espatllat si n'haguessiu fet un normal. (us / ús)
24. A, àvia, ja vaig dir-..... tota la veritat. (vos / vós)
25. per on, no em fas mai cas! a la font a buscar aigua. (ves / vés)

9. Dièresi

La dièresi és un signe ortogràfic que posem damunt de les vocals **i** / **u** quan hem d'indicar que fan de nucli sil·làbic, tret que els correspongui dur accent. Això s'esdevé en els casos següents:

- quan hem de pronunciar una **u** que podria ser muda dels grups **qüe**, **qüi**, **güe**, **güi**:

al-gues / ai- gües / un- güent	tan-ques / Pas- qües / qües -ti-ó
gui-tar-ra / pin- güí	quí-mic / a- qüí -fer / obli- qüi -tat
- quan la **i** o la **u** podrien fer diftong amb la vocal anterior:

ai-re / ra- ïm	ei-na / ve- ï -na
boi-na / a-mo- ï -nar	cui-na / ru- ï -na
- quan una **i** entre vocals no fa de consonant:

Bis-ca-ia / bis-ca-**ï**-na

La dièresi no es posa mai:

- si la **i** o la **u** en qüestió poden portar accent: *Lluís, veí...*
- després dels prefixos **co-**, **anti-**, **contra-**, **re-**: *coincidir, antiimperialisme, contraindicació, reunificació...*
- en els sufixos **-isme**, **-ista**: *egoisme, egoista, altruisme, altruista...*
- *reüll, lluïme i proïsm*e porten dièresi perquè no es consideren formats amb prefix ni sufix.
- en les desinències **d'infinitiu** i **gerundi** dels verbs de la tercera conjugació que tenen el radical acabat en vocal: *conduir, conduint, reduir...*
- els **futurs** i els **condicionals** dels verbs de la tercera conjugació que tenen el radical acabat en vocal: *conduir, conduiré, conduiria, reduir, reduiré, reduiria...*

9.1. Posa dièresi a les u que podrien ser mudes, per indicar que s'han de pronunciar:

Ex: aigües

aiguera, lingüista, paraigua, paraiguer, qüestió, antigues, frequent, aquesta, marques, aquari, questionari, aqueducte, quocient, quarantena, aquositat, guanyar, conseqüència, freqüència, guineu, quatre, eloquent, aquífug, quant

9.2. Fes el mateix amb aquestes frases:

1. Aquestes frases són massa ambigües: torna-les a redactar.
2. M'agradaria que l'aiguera fos de marbre.
3. Han anat al zoo i han vist els pingüins i les girafes.
4. Quan plou, la qüestió és tenir un bon paraigua.
5. Per Pasqua van aigualir el vi amb aigua de l'aixeta i el van haver de llençar a l'aiguera.

9.3. Posa dièresi a les paraules que calgui per indicar que *i/u* no formen diftong amb la vocal anterior:

aïllament	heroïna	cafeïna	veinatge
diurn	biscaina	geniut	transeunt
cocaina	suïssos	diumenge	disminuit
gratuitat	traduit	llaut*	cuina
rabiut	veïna	boïna	Lluïsa

9.4. Fes el mateix i escriu un derivat o un mot de la mateixa família:

Ex: amoïna - amoïnat

cafeïna	sauc*
ruïna	Lluïsa
veïna	raïm
saim*	heroï
dià	reüll

9.5. Posa dièresi a les paraules que calgui:

obeïm	obeïu	produïm	produïu
conduïm	conduïu	agraïm	agraïu
reduïm	reduïu	introduïm	introduïu

9.6. Completa les sèries següents, però separant les síl·labes; posa dièresi on calgui:

Ex: cre / ua / va cre / ua / ves cre / ua / ven

TREBALLAR	TREBALLAVA	TREBALLAVES	TREBALLAVEN
desmaïar
destruïr
beneïr
influïr
disminuïr
reduïr

Llaüt: Instrument musical de corda, de caixa bombada per la part de sota, que es toca polsant les cordes. / **Saüc:** Arbret o arbust caducifoli de la família de les caprifoliàcies, que es fa als boscos de ribera i en bardisses humides, de vegades cultivat, emprat en medicina / **Saïm:** Greix tret per fusió del sagí del porc.

9.7. Completa les formes verbals següents amb les dièrersis que calgui:

Ex: estudiï, estudiïs, estudiï, estudiem, estudieu, estudiïn

suar	esquiar	triar	canviar
sui	esquii	trii	canvii
suis	esquiis	triiis	canviis
sui	esquii	trii	canvii
suem	esquiem	triem	canviem
sueu	esquieu	trieu	canvieu
suin	esquiin	triin	canviin

9.8. Completa les formes verbals següents amb els accents i les dièresis que calgui:

dormir	agrair	dormir	agrair
dormia	agraia	dormis	agrais
dormies	agraies	dormissis	agraissis
dormia	agraia	dormis	agrais
dormiem	agraiem	dormissim	agraissim
dormieu	agraieu	dormissiu	agraissiu
dormien	agraien	dormissin	agraissin

9.9. Posa accent o dièresi on calgui; tingues en compte en quins casos no es posa mai dièresi:

1. Sempre deia que li agradaria esquiar a La Molina.
2. Vol que li enviis l'expedient ara mateix.
3. Us agrairia que no em tornessiu a fotografiar.
4. La meva veina sempre menjava raim per berenar.
5. A l'hivern dormia amb peucs i bufanda.
6. No continuis essent tan altruista, perquè no cal.
7. S'ha passat la tarda conduint, per això està tan cansada.
8. Us agrairiem que no continuessiu reduint el pressupost.
9. El seu egoisme no el conduirà enlloc.
10. Voldria conduir, però encara no te divuit anys.
11. Han coincidit a la reunió de veïns i volen que continui de president.
12. El seu ateisme era conegut de tothom.

12. Essa sonora / essa sorda

El català té dos sons de essa: sonora i sorda.

- Pronunciem essa **sonora** quan diem **zero**.
- Pronunciem essa **sorda** quan diem **massa**.

Els dos sons es diferencien clarament en la frase següent:

La meva germana **Rosa** no és morena, sinó **rossa**.

- La representació fonètica de la essa sonora és [z].
- La representació fonètica de la essa sorda és [s].

12.1. Classifica els mots següents segons el so de la lletra subratllada:

fase, zebra, divisió, clàssica, cosa, masia, dosi, bossa, crisi, puça, ceba, Andalusia, esmorzar, soci, passos, medusa, colze, premissa, ximpanzé, nassos, cigró, diàlisi, València, conversa, quinze, topazi, pinzell

ESSA SONORA

ESSA SORDA

12.2. Fes el mateix:

classe, posar, bressol, zoològic, casos, interessos, pagesa, zel, cel, russa, congressos, missa, autobusos, plaça, insolació, francesa, sabó, sisè, necessitat, simètric, infusió, frase, raça, arrissar, zinc

ESSA SONORA

ESSA SORDA

LLENGUA I COMUNICACIÓ

1. Relaciona els elements dels tres requadres:

(a) emissor - (b) missatge - (c) receptor
(d) canal - (e) codi - (f) referent

(1) qui rep i interpreta el missatge
(2) elements i fets del món real als quals fa referència el missatge
(3) qui elabora i emet el missatge
(4) la informació que es vol transmetre
(5) medi a través del qual es transmet el missatge
(6) sistema de comunicació compartit entre el receptor i l'emissor

(I) l'aire - (II) el fet de comprovar si els alumnes han comprès i estudiat la matèria
(III) els alumnes - (IV) català - (V) el professor
(VI) dijous vinent farem l'examen

2. Classifica els elements següents segons que pertanyin al llenguatge verbal o al corporal:

mirada - entonació - gesticulació
pronunciació - èmfasi - contacte
postura - veu

Verbal: _____

Corporal: _____

GRAMÀTICA

3. Digueu quina és la categoria gramatical de les paraules que formen aquesta oració:

El meu gat es beu un bol de llet calenta cada matí.

4. Escriu un temps simple i un temps compost per a cadascun dels infinitius següents:

perdre - viatjar - discutir - témer

5. Omple els espais buits amb la forma del verb *trucar* que correspongui per tal que l'oració expressi el que s'indica entre parèntesis.

- Demà, la Maria _____ als avis de Vic. (Fet real)
- Pot ser que demà la Maria _____ als avis de Vic. (Fet hipotètic)
- Maria, demà _____ als avis de Vic. (Ordre)

ORTOGRAFIA

6. Escriu tres mots que es pronuncïïn amb E oberta en la teva variant geogràfica.

7. Completa aquestes paraules amb la vocal àtona corresponent tenint en compte el mot primitiu:

- coll - c__llet
- bosc - b__squerol
- teula - t__ulada
- paper - pap__rassa
- fum - f__mera
- fang - enf__ngar
- festa - f__stiu
- caça - c__çador

8. Omple els espais buits amb a o e:

- El nostr__ cotxe és ampli i còmod__.
- De tantes rentades la tovallola s'ha tornat aspr__.
- Et parlo de l'armari que està a la teva esquerr__.
- L'altr__ dia, una noia molt amabl__ em va vendre una carn molt tendr__.

9. Escriu en plural els substantius següents:

poliitja - estança - amiga - traca - puça - piragua

LÈXIC

10. Substitueix les paraules subratllades per les expressions equivalents en sentit figurat següents:

de l'any de la picor - un sol -
els peus freds - treure l'aigua clara

L'Àlex té gelosia des que ha nascut la seva germana.

Per molt que li ho pregunto, no aconsegueixo desxifrar què els ha passat.

Aquesta història ja l'explicaven els besavis. No veus que és molt antiga?

La veïna del tercer és una meravella, sempre disposada a ajudar.

11. Subratlla els morfemes flexius que contenen aquestes paraules i digues què indiquen.

entrareu - soltera - calendaris
caminaves - dibuixés - emperadriu

12. Escriu dues paraules amb sufix, dues amb prefix i dues amb prefix i sufix.

13. Relaciona cada menjar amb l'estil de ser cuinat.

rap •	• a la llauna
conill •	• a la jardinera
calamars •	• a la marinera
pollastre •	• a la basca
cargols •	• a la caçadora
lluç •	• a l'andalusa

14. Busca al diccionari quina semblança i quina diferència hi ha entre aquestes parelles de paraules:

- jàssera / biga

- columna / pilar

- cobrellit / edredó

LITERATURA

15. Llegeix atentament aquest embarbussament i digues quina figura retòrica conté i en què consisteix.

Un plat pla ple de pebre negre està.

16. Explica què és l'epítet i posa'n algun exemple.

LLENGUA I COMUNICACIÓ

1. **Escriu un diàleg en estil directe entre un botiguer i un client. Després transforma'l en estil indirecte.**

GRAMÀTICA

2. **Completa aquesta taula d'adjectius:**

Masculí singular	Femení singular
dolç	
tendre	
atroç	
igual	
groc	
Masculí plural	Femení plural

3. **Corregeix les oracions en què els determinants no siguin correctes.**

- Ho he mirat bé i crec que no tindrem prou cartolines.

- Només fa un mes que ha arribat i ja té bastantes amigues.

- Amb aquesta comanda no hi ha hagut gaires problemes.

- Has comprat massa tomàquets i se't faran malbé.

- Aquest trimestre han organitzat forces activitats per a la mainada a la biblioteca municipal.

4. **Escriu l'article que correspongui davant de cada substantiu:**

___ espinacs	___ unglà
___ herència	___ hivern
___ intel·ligència	___ humitat
___ afores	___ postres
___ unió	___ índia
___ universitat	___ senyal

ORTOGRAFIA

5. **Escriu per a cadascun dels mots següents un derivat amb *o* àtona i un altre amb *u* àtona.**

- volcà:

- nodrir:

- ploma:

- dolç:

- jove:

6. Encercla els diftongs que contenen aquestes paraules i escriu C si són creixents i D si són decreixents.

paraigües - aire - guany - quocient - reina
tauró - lingüística - qualitat - sou - flaire

7. Separa les síl·labes d'aquestes paraules i escriu H si formen hiat.

científiques - teula - teatre - peüc - il·lusió
aqüífer - aeroport - iode - geografia - perduiu

8. Encercla la síl·laba tònica i posa-hi l'accent quan calgui:

clínica - pastis - historia - pages - telefon
examen - industria - maniga - cantir - llibreter

LÈXIC

9. Construeix derivats que designin oficis afegint un sufix a aquests mots primitius.

- decorar

- bolet

- enginy

- massatge

- estudi

- perruca

- aprendre

10. Relaciona cada mot amb el seu sinònim:

prim •	• gentil
robust •	• obert
amable •	• sec
extravertit •	• esquerp
brusc •	• corpulent

11. Aquests mots designen espais on viuen animals. Classifica'ls segons que siguin naturals o artificials.

zoològic - sabana - dofinari - terrari
tolla - selva - cleda - aigumoll

Naturals: _____

Artificials: _____

LITERATURA

12. Explica en què consisteix la personificació i posa'n algun exemple.

LLENGUA I COMUNICACIÓ

1. Llegeix el text següent i després contesta:

Ahir a la tarda, després de dinar, vaig anar a buscar la colla del René.

Els vaig trobar a baix al riu. N'hi havia que pescaven i alguns es banyaven. Jo, de pescar, no en sé gaire; de nedar sí que en sé, encara que l'aigua del riu d'Orzac és molt més freda que la de la piscina on anava. Però, com que no duia banyador, em vaig quedar allà llançant pedres al riu, a veure si les feia botar.

Llavors va venir el René i em va preguntar com era que no hi havia anat, al matí, al partit de rugbi. Només em vaig arronsar d'espatlles i em vaig inventar una excusa.

–És que tenia feina a casa –vaig fer.

–Després vindràs? Estem organitzant un campionat amb els de Saint-Blaise i els de Ponton i necessitem gent, però haurem d'entrenar-nos molt si volem guanyar. T'interessa participar-hi?

Jo no m'ho acabava de creure. Va anar d'un pèl que digués que no. Al final vaig dir que sí, però: que m'agradaria i que estava disposat a entrenar-me tant com calgués.

Mercè Canela. *La casa de les acàcies*.

- Quin tipus de narrador hi ha en aquest fragment?

- Quina mena de personatge creus que és en René?

- On passa l'acció?

- En quin moment del dia tenen lloc els fets que se'ns expliquen? Es pot deduir en quina època de l'any succeeixen?

GRAMÀTICA

2. Separa el subjecte del predicat en les oracions següents. Indica els subjectes el·líptics.

- Al cap de poca estona l'ambulància arribava amb la sirena engegada.

- Pugeu per les escales fins al terrat.

- Els conserges reparteixen la correspondència.

- A l'empresa del meu pare han despatxat trenta treballadors.

- Al final de novembre han caigut les primeres neus.

3. Relaciona cada oració amb el tipus de modalitat que li correspon.

Tant de bo poguéssiu venir a la festa! • Declarativa

Com estan els preus dels pisos! • Imperativa

Creus que hi haurà una revolta d'estudiants? • Optativa

El govern ha congelat el sou dels funcionaris. • Dubitativa

Potser han tingut un entrebanc. • Exclamativa

Tanca l'aixeta de l'aigua calenta! • Interrogativa

ORTOGRAFIA

4. Accentua si cal i justifica per què ho has fet o per què no.

bustia - album - perla - soroll
cinturo - pais - helice - naufrag

5. Torna a escriure les oracions següents amb els accents als monosíl·labs que calgui.

- Amb un tros de pa soc molt feliç.
- D'un cop sec li va trencar la ma.
- Se que tots us preocupeu per mi.
- Aquest be es el mes bo que he menjat mai.

6. Escriu a quins mots que porten dièresi corresponen les definicions següents:

- Persones que viuen al mateix replà
- Fruit de la vinya
- Pregunta
- Peça de vestir que es posa als peus per dormir

7. Transforma aquestes oracions posant el verb en imperfet d'indicatiu:

- En aquest solar hi construeixen una llar d'infants.

- El solista del grup sedueix totes les noies.

- Condueixes massa ràpid per l'autopista.

- Tradueix llibres del basc al català.

- Últimament l'avi no paeix bé.

LÈXIC

8. Explica què vol dir l'expressió *Tenir l'armilla malta*.

LITERATURA

9. Explica quines són les característiques principals de la tragèdia.

1. Relaciona cada concepte amb la seva definició:

- Llengua 1. Estudi d'un sistema de comunicació verbal
- Gramàtica 2. Sistema de signes

2. Ordena aquests passos en relació amb l'aprenentatge d'una llengua:

- A l'escola aprenem a llegir i a escriure.
- L'activitat professional enriqueix l'aprenentatge de la llengua.
- El llenguatge verbal es desenvolupa en el marc de la família.
- A l'escola aprenem gramàtica.

3. Marca amb una X l'aspecte que no es treballaria en una classe de gramàtica.

- Els tipus de verbs
- Les classes de substantius
- L'accentuació de les paraules
- L'anàlisi d'una oració

4. Escriu com anomenem les lletres següents:

- B • F • I • V • X

5. Ordena alfabèticament, mitjançant un nombre, aquestes paraules:

- masia llop
- líquid àrid
- trencar ruc
- lògicament calidesa
- rebre peix

6. Què és un diccionari?

7. Llegeix aquest article de diccionari i contesta a continuació:

espantall *m.* Ninot o qualsevol altre objecte que es posa en un conreu per a espantar els ocells. Il *FIG.* Allò que infon espant.

- En quin tipus de lletra està escrita l'entrada? Copia-les.

- I les abreviatures? Copia-les.

8. Relaciona els mots següents amb l'abreviatura que trobaríem al diccionari al seu costat:

psicologia •	• adv.
abans •	• f.
bonic •	• v.
entrenar •	• prep.
amb •	• adj.

9. Què entenem per literatura culta?

10. Posa dos exemples de literatura popular que tu coneguis.

1. **Escriu tres verbs, tres noms, tres adjectius i tres determinants.**

2. **Relaciona cada categoria gramatical amb el significat que aporta:**

Verb •	• Expressa característiques de les persones, els animals o les coses.
Nom •	• Acompanya noms i n'indica nocions diverses.
Adjectiu •	• Expressa accions, estats o processos.
Determinant •	• Fa referència a persones, animals o coses concretes o abstractes.

3. **Escriu deu formes diferents del verb *ballar*.**

4. **Subratlla els determinants i digues què indiquen:**

- el nostre amic
- força pa
- aquella nit
- tres litres de vi

5. **Encercla els noms i subratlla els adjectius que trobis en les oracions següents:**

- El tap blau de l'ampolla és petit.
- La Laia no és gaire bonica, però és molt simpàtica.
- Té uns cabells llargs que li arriben a mitja esquena.

6. **A cada sèrie de paraules n'hi ha una en què la mateixa grafia es correspon a un altre so. Encercla-la.**

- coll - trucada - pacient - cullera
- capsa - cosa - somni - saler
- pagès - girafa - gerra - pagament
- careta - remei - recepta - rodolí

7. **Escriu una paraula que contingui els dígrafs següents:**

- ny: _____
- ll: _____
- ss: _____
- rr: _____
- qu: _____
- gu: _____

8. **Explica en un full a part el significat de la paraula *banc* en aquestes oracions tenint en compte el context en què es troba:**

- He anat al banc a consultar el saldo.
- Aquesta tarda han repintat els bancs del parc.
- Durant el curs de submarinisme vam poder observar diferents bancs.

9. **Escriu a continuació una oració en què el mot *bolet* tingui sentit propi i una altra en què tingui sentit figurat.**

10. **Subratlla quines d'aquestes característiques són pròpies del llenguatge literari:**

- L'alteració de la lògica
- L'exposició detallada de les idees
- La rima
- La intenció artística
- La intenció informativa
- L'ús científic de les paraules
- El ritme

11. **Busca un poema i escriu-ne dues estrofes. Elimina l'última paraula de cada vers i copia-la a part en una llista. Passa el poema i la llista a un company o companya perquè completi el poema amb les paraules que falten tenint en compte la rima.**

1. Escriu al costat de cada verb la conjugació a què pertany:

- saltar _____
- partir _____
- créixer _____
- sentir _____
- caminar _____
- tendir _____
- escoltar _____
- decebre _____
- assumir _____
- péixer _____

2. Escriu a continuació en quina persona es troben els verbs següents:

- parles _____
- segueixo _____
- arribéssiu _____
- hem vist _____
- cantarà _____
- esperaven _____

3. Digues quines d'aquestes formes corresponen a verbs impersonals (VI) i quines són formes no personals (NP) del verb:

- trona ()
- assenyalar ()
- menjant ()
- hi havia ()
- dibuixat ()
- plourà ()
- escrivint ()
- rentar ()
- nevi ()
- paït ()

4. Indica el temps i el mode de les formes verbals següents:

- soparem _____
- vegi _____
- estudiàvem _____
- tinguéssiu _____
- construeixen _____

5. En un full a part, esmenta els sons vocàlics de la llengua catalana. Després digues de quantes lletres disposem per representar-los.

6. Encercla la vocal tònica d'aquestes paraules:

- xarop
- tetera
- samarreta
- llençol
- melmelada
- garatge
- passeig
- cunyada

7. Encercla el lexema d'aquestes paraules:

- rentadora
- aigualit
- maquinista
- fruiteria
- valentia
- plantació
- campanar

8. Ordena aquests tipus d'habitatge de més petit a més gran:

- pis
- casa
- estudi
- dúplex
- masia

9. Explica, en un full a part, com són aquests llums i on acostumem a posar-los.

- fluorescent
- llum de peu
- llum de sobretaula
- aranya

10. Busca el significat dels següents derivats de casa i escriu-lo en un full a part.

- casalot
- casal
- casalici
- casolà

1. Explica la diferència que hi ha entre els temps verbals simples i els compostos. Posa'n un exemple de cada.

2. Digues en quin mode es troben els verbs destacats de les oracions següents:

- Quin fred, **tanca** la finestra!

- Pot ser que demà ens **arribi** el paquet de l'Ana.

- Avui **dinarem** amb tota la família.

3. Escriu el passat perifràstic d'indicatiu del verb *ballar*.

4. Quina forma del verb és la que li dóna nom i l'única que figura al diccionari?

5. En un full a part, escriu el present d'indicatiu dels verbs *menjar*, *apagar*, *traçar* i *tocar*.

6. Escriu 10 paraules amb *a* àtona i 10 més amb *e* àtona.

7. Escriu el plural dels mots següents. Fes atenció a les modificacions ortogràfiques.

- granja
- platja
- adreça
- roca
- piga
- finca

8. Escriu la forma femenina dels adjectius següents:

- esquerre _____

- inexacte _____

- estrany _____

- salvatge _____

- còmode _____

- igual _____

- fúnebre _____

- il·lustre _____

- lila _____

- negre _____

9. Forma paraules derivades a partir dels lexemes següents i afegint-hi el que s'indica:

- treball (sufix)

- tall (prefix, sufix)

- útil (prefix)

- estiu (sufix)

10. Copia les anàfores que conté aquest fragment de poema de Miquel Martí i Pol:

Riu amunt

Riu amunt,
cap aigua no revé
riu amunt,
el temps se'ns mor als dits
cada nit.

Com un camí sense retorn,
com una nit sense matí,
com una veu sense ressò
la nostra veu.

1. Escriu totes les formes possibles dels noms següents:

temps - nen - llana - saviesa
globus - noi - balcó

2. Escriu noms dels tipus següents:

- Un nom propi de persona: _____
- Un nom comú de persona: _____
- Un nom abstracte: _____
- Un nom col·lectiu d'arbres: _____
- Un nom comú d'accident geogràfic: _____

3. Forma el plural dels noms següents. Si hi ha més d'una possibilitat, escriu-la.

- disc: _____
- cafè: _____
- germà: _____
- llapis: _____
- sofà: _____
- test: _____
- plaga: _____
- troca: _____
- revenja: _____
- aigua: _____

4. Conjuga, en un full a part, el futur i el futur perfet del verb *perdre*.

5. Escriu dues paraules de la mateixa família de les que tens a continuació:

senyor - truc - sol - ombra - brut

6. Completa aquestes oracions amb la forma del verb *sortir* que s'escaigui en cada cas:

- Cada matí _____ de casa a les vuit per anar a l'institut.
- L'any passat el meu germà _____ amb una noia de batxillerat.
- No us bellugueu que, si no, la foto _____ moguda.
- Aquest mes no em _____ els números.

7. Omple els espais buits amb *o* o *u*:

- av__rriment
- b__fetada
- m__ntanya
- emb__tit
- c__mplir
- ret__lador
- cart__lina
- s__portar
- t__rró
- s__frir

8. Escriu el nom de la femella que correspon als animals següents:

- boc _____
- ase _____
- porc _____
- toro _____
- gall _____
- ànec _____
- cavall _____
- marrà _____

9. Digues com s'anomena la manera de cridar de cada animal.

- gat _____
- gos _____
- lleó _____
- gall _____
- granota _____
- ocell _____

1. Escriu, en un full a part, totes les formes possibles d'aquests adjectius:

- vermell
- prima
- amples
- humit
- vulgars
- veloç

2. A continuació, classifica els adjectius de l'activitat anterior en els grups següents:

- Adjectius de dues terminacions
- Adjectius de dues terminacions i formes coincidents en plural
- Adjectius d'una terminació
- Adjectius d'una terminació i dues en plural

3. En un full a part, escriu el perfet d'indicatiu del verb *dormir*.

4. Fes una oració amb l'adjectiu *intel·ligent* en grau positiu, una en grau comparatiu d'inferioritat i una altra en grau superlatiu.

5. Digues de quin nombre de síl·labes està formada cada paraula:

- ordinador _____
- suc _____
- llapis _____
- estel _____
- novel·la _____
- aparell _____
- indústria _____
- trau _____

- Quin nom reben les paraules formades per una sola síl·laba? _____

6. Totes aquestes paraules contenen un diftong. Subratlla'l i digues si és creixent (C) o decreixent (D).

- remei
- ventríloqua
- sauna
- piuladissa
- coure
- guineu
- qüestionari
- guapo
- aquós
- ambigüitat

7. Encercla els hiats que trobis en aquestes paraules:

paraula - aerosol - truita - violinista
guerra - independència - ciutadà - pirueta

8. Escriu un nom derivat amb el sufix *-er* que designi:

- Persona que guarda la porteria: _____
- Persona que ven peix: _____
- Gos que caça llebres: _____
- Persona que diu mentides: _____
- Moble per guardar-hi verdures: _____
- Arbre que produeix taronges: _____

9. Afegeix un adjectiu a cadascuna de les parts del cos següents:

- cara _____
- ulls _____
- mans _____
- orelles _____
- cabells _____
- cames _____
- nas _____
- espatlles _____
- dents _____
- braços _____

10. Relaciona cada figura retòrica amb la seva definició:

Hipèrbaton •	Exageració de la realitat
Polisíndeton •	Alteració de l'ordre sintàctic de l'oració
Hipèrbole •	Identificació de dues realitats
Metàfora •	Repetició de conjuncions de coordinació

11. Identifica quina figura retòrica contenen aquests versos de Joan Perucho.

[...] però els anys són com fulles
que el mateix vent s'emporta
per camins caducs o sinistres.

1. Localitza els determinants que hi ha en aquestes oracions i digues de quin tipus són.

- Crec que no hi haurà prou menjar per a tanta gent.

- Aquestes cortines pengen d'aquella banda.

- Tombi a la segona cantonada i ja veurà la parada de l'autobús.

- El nostre pis té cent vint metres quadrats.

2. Indica si els determinants següents són variables o invariables:

- poc _____
- altre _____
- qualsevol _____
- meu _____
- prou _____
- la _____
- aquelles _____
- massa _____
- gaire _____
- segona _____
- força _____
- bastant _____

3. Substitueix el passat simple de les oracions següents pel passat perifràstic d'indicatiu.

- En Joan arribà a casa cansat, deixà l'abric penjat al rebedor i es deixà anar pesadament al sofà.

- Tota la comitiva s'aturà enmig d'un silenci impressionant.

- Quan s'assabentà de la notícia, la Núria telefonà ràpidament a la seva germana.

- Remenant per les golfes trobà les cartes que l'avi Miquel escriví a l'àvia Assumpció quan estigué reclòs al camp de concentració.

4. Escriu en un full a part 2 paraules agudes, 2 paraules planes i 2 paraules esdrúixoles. Totes 6 paraules han de portar accent.

5. Escriu la norma d'accentuació de les paraules agudes i posa'n alguns exemples.

6. Completa i accentua aquests mots i digues si són aguts (A), plans (P) o esdrúixols (E).

• r__tmica	• can__	• pl__tan
• c__rrer	• cam__	• ret__rica
• sent__	• __cida	• col__nia
• f__ria	• hist__ria	• m__sic
• fen__mens	• alt__ssim	• llum__

7. En quin gènere literari l'autor expressa els seus sentiments respecte a la vida, ell mateix i altres persones?

8. Busca un text teatral breu, o un fragment, escriu-lo en un full a part i després transforma'l de manera que en resulti un text narratiu.

1. Separa el subjecte del predicat en les oracions següents:

- No ens contestaran fins demà, la Carme i la Maria.

- El llibre de matemàtiques està guardat dins de la motxilla.

- Treballa en el torn de nit, la Marta, aquest cap de setmana.

- El paper circulava de mà en mà per tot l'institut.

2. Escriu dues oracions amb subjecte el·líptic.

3. En un full a part, explica en quins casos no tenim oració i per què.

- Vinga!
- Tota la gent
- Aquesta tarda vindran.
- Ara mateix!
- Les dues cosines no s'entenen.
- L'aigua

4. Conjuga l'imperfet d'indicatiu del verb *ballar*.

5. En un full a part, explica amb quines peces de roba et vestiries per anar a un casament d'alt nivell.

6. A quina peça de roba correspon cadascuna de les definicions?

- Peça d'abric que no deixa passar l'aigua:
- Peça de vestir que cobreix el pit i l'esquena, sense mànigues:
- Tira de seda o d'altres teixits que acostumen a portar els homes al voltant del coll llaçada o nuada a la part del davant:
- Peça de vestir femenina, amb mànigues o sense, generalment cordada al davant que cobreix el tronc:

7. Posa accent obert o tancat a les paraules següents:

• tombola	• interes
• cercol	• historia
• sordid	• frances
• ferestega	• creixer
• textil	• consome

8. Relaciona aquests termes teatrals amb la seva definició:

diàleg •	• Objectes complementaris de la representació
escena •	• Successió de rèpliques entre diversos personatges
monòleg •	• Intervenció d'un personatge que pot sentir el públic però no la resta de personatges
apart •	• Intervenció solitària en què un personatge reflexiona sobre un tema
attrezzo •	• Cadascuna de les parts en què es divideix un acte, caracteritzada per la presència dels mateixos personatges.

1. Digues a quina modalitat oracional es correspon una oració amb el verb en imperatiu, una oració amb el verb en subjuntiu i una oració amb el verb en indicatiu.

2. Porta a terme les transformacions necessàries a l'oració declarativa següent perquè esdevingui interrogativa, exclamativa, imperativa, optativa i dubitativa.

- La Judit se n'ha anat a estudiar als Estats Units.

3. Digues si les oracions interrogatives següents són totals (T) o parcials (P).

- Quina hora és?
- Has trucat al metge?
- La Neus et va dir que ja ho havien rebut?
- Quant falta per a les vacances?

4. Escriu l'imperatiu del verb *ballar*.

5. Accentua els monosíl·labs que calgui en les oracions següents:

- Se que l'Enric te un tros de pa a la ma.
- Sa mare s'ha d'ocupar del net a partir de les deu.
- Si que et va caure be...
- La Lluïsa no te pels a la llengua.

6. A continuació, escriu una oració en què es vegi bé el significat d'aquestes paraules amb accent diacrític:

- dóna

- vénen

- fóra

- óssos

7. Crea mots compostos unint paraules del quadre de dalt amb paraules del quadre de baix:

mata - poca - escura - somia
pesa - curt - cerca - trenca

vila - dents - circuit - solta
truites - cartes - closques - rates

8. Digues a quina categoria lèxica pertany cadascun dels elements de les paraules compostes següents i explica'n breument el significat.

- milhomes

- busca-raons

- eixugamans

- celobert

9. Subratlla els personatges que no haurien d'aparèixer normalment en una comèdia.

- comerciant
- criat
- heroi
- pagès

1. Substitueix el connector que enllaça aquestes oracions per un altre amb el mateix significat.

- Aquest mes ha disminuït el nombre d'aturats. Tanmateix, l'índex d'atur continua sent el més alt de tots els països de la zona.

- L'Anna ha perdut el tren. Per tant, arribarà entrada la nit.

2. En un full a part, escriu un text en què apareguin els connectors següents:

- però
- per tant
- d'una banda
- d'altra banda
- finalment
- primerament
- en segon lloc

3. Escriu el condicional perfet del verb *ser*.

4. Escriu una paraula de la mateixa família que hagi de dur dièresi:

veí - contigu - geni
café - heroi - traïr

5. Escriu el nom del que veus en aquests dibuixos.

6. En un full a part, escriu un text de 10 línies en què apareguin aquestes paraules:

- conseqüències
- antiinfecciosos
- aigües
- altruisme
- Lluïsa
- països

7. Explica per què la paraula *antiinfecció* no porta dièresi.

8. En quin gènere teatral situaries l'argument següent? Per què?

Una colla de lladres planeja un assalt a una joieria. Els preparatius estan plens de malentesos entre els delinqüents, fins al punt que el dia assenyalat s'equivoquen d'establiment. La propietària es pensa que són uns rodamosns i els prepara un entrepà a cadascú.

LA COMUNICACIÓ

La comunicació en les abelles

Un dels sistemes de comunicació més notables en el món no humà és el de les abelles europees. Imaginem l'avantatge evolutiu que suposarà per a una abella poder comunicar la ubicació d'una font d'aliment especialment abundant a les seves companyes de rusc quan hi torna. De fet, l'abella és capaç de fer-ho.

Els abellaires i els apicultors havien sospitat des de fa temps que les abelles es comunicaven entre si, en realitat, des de molt temps abans que s'establisin científicament les propietats d'aquesta comunicació. Per exemple, els abellaires havien observat que si una abella libadora encerta a descobrir una font particularment abundant de nèctar o pol·len, poc temps després apareixerà a prop d'aquella font un nombre considerable d'abelles pertanyents a la mateixa bresca. També s'havia observat que era possible que un gran nombre d'abelles procedents d'una determinada bresca es reunissin totes a prop de la mateixa mena de font d'aliment, mentre que un altre gran nombre d'abelles procedents d'una bresca del costat extragués l'aliment d'una mena de flor totalment diferent. Aquesta recollida selectiva d'aliment suggeria, per part de les abelles, una coordinació d'esforços que podia ser el resultat d'algun mètode de comunicació.

Aquests fets sobre la conducta de les abelles es comprenen molt millor actualment. Ara sabem que les abelles, efectivament, es comuniquen, i les investigacions de Karl von Frisch i els seus col·legues han identificat les propietats més importants del seu sistema de comunicació. Aquests investigadors han establert que quan una abella libadora descobreix una font abundant d'aliment, i torna a la bresca, és capaç de comunicar a les seves companyes un missatge sorprenentment complex. El missatge transmès és, en realitat, un mecanisme de reclutament, que indica a les companyes de bresca fins a quina distància s'ha de volar, en quina direcció s'ha de volar i el tipus d'aliment que cal buscar. Com es fa, això?

El missatge de l'abella exploradora és comunicat a través de pautes de moviment, anomenades dansa, en les parets verticals de la bresca. Depenent de la situació de la font d'alimentació respecte a la bres-

ca, es donen dos tipus de dansa: la dansa en cercle i la dansa de la cua. Si la font es troba a una distància compresa dins de 10 metres a la rodona de la bresca, l'abella executa la dansa en cercle. Per a distàncies que superen els 100 metres, l'abella executa la dansa de la cua.

Els dialectes en el sistema de comunicació

No totes les abelles de la mateixa espècie, o d'espècies relacionades, es comuniquen de la mateixa manera: el sistema de les abelles, igual com el llenguatge humà, pot tenir variacions dialectals. Les pautes de la dansa exposades en les seccions prèvies corresponen a l'abella negra austríaca. En contrast amb ella, l'abella italiana, membre de la mateixa espècie que l'abella negra austríaca, té una manera de dansar lleugerament diferent. Per a distàncies de fins a 10 metres, l'abella italiana, igual com l'abella negra austríaca, executa la dansa en cercle. Però, per a distàncies compreses entre 10 i 100 metres, l'abella italiana executa la dansa en falç, que l'abella negra austríaca no utilitza. [...] Per a distàncies superiors als 100 metres, l'abella italiana executa el mateix tipus de dansa de la cua que l'abella negra austríaca. L'única diferència entre ambdues rau en el fet que el tempo de la dansa de l'abella italiana és una mica més lent que el de l'austríaca. Quan aquestes dues menes d'abelles es reuneixen en la mateixa bresca i l'abella negra s'excita amb la dansa de la italiana, la negra buscarà l'aliment en un punt situat *més lluny* del lloc indicat realment en el marc de referència de l'abella italiana.

ADRIAN AKMAJIAN i altres autors,
Lingüística: una introducció al llenguatge i la comunicació (Fragment)

ACTIVITATS

1. Com es va arribar a la conclusió que les abelles es comuniquen?
2. Què vol dir que el sistema de comunicació de les abelles té variacions dialectals?
3. Aplica l'esquema de la comunicació al sistema de les abelles.

LLENGUATGE VERBAL I LLENGUATGE CORPORAL

L'expressió corporal

Com és natural, aquesta mena d'expressió, que abraça els moviments del cos i la postura, està relacionada amb les característiques físiques de la persona. S'acostuma a anomenar cinèsia la part de la semiòtica que estudia el sistema de les expressions corporals. Dins de la cinèsia s'observen tres classes de moviments: els facials, els gestuals i els de postura. Encara que puguem categoritzar aquests tipus de moviments, la veritat és que estan fortament entrellaçats i sovint es fa difícil parlar d'un prescindint dels altres, així com separar els diferents segments significatius o unitats i encara més establir-ne la combinatòria. A més, moviments i característiques de l'aspecte físic interaccionen en l'emissió de missatges corporals, la qual cosa fa encara més difícil la seva anàlisi i per tant la seva sistematització i codificació.

a) L'expressió facial. Els signes facials tenen un paper clau en la comunicació. N'hi ha prou a observar com en les converses telefòniques l'absència d'aquestes expressions fa disminuir significativament el nombre d'elements a disposició del receptor per interpretar els missatges. Aquestes expressions són també els indicis més precisos de l'estat emocional d'una persona. Interpretem l'alegria, la tristesa, la por, la ràbia, la sorpresa, el fàstic o l'afecte per la simple observació dels moviments de la cara del nostre interlocutor. És cert que hi ha casos en què l'expressió del rostre resulta ambigua i aleshores les interpretacions poden ser d'allò més diverses. A vegades la persona busca aquesta ambigüitat per tal de neutralitzar exteriorment tota mena de sentiments i fer la impressió d'objectivitat perquè la situació ho requereix. És el cas, per exemple, dels jutges, que intentaran aparentar que no prenen part en la situació comunicativa més que des d'una total objectivitat. Quan actuen com a jutges no mostren cares d'alegria ni de sorpresa ni de tristesa ni d'entusiasme.

b) Els gestos. És freqüent considerar com a gestos només el moviment de les mans i els braços. Tanmateix, moviments com els de les espatlles, el cap, les cames, els malucs, els dits del peu... són sovint fonamentals a l'hora d'interpretar una situació comunicativa. Els últims anys s'han dedicat molts es-

forços a elaborar diferents models de gramàtiques, o codis gestuals, encara sense gaires bons resultats.

Tothom està d'acord en el valor dels gestos, sigui com a complements del llenguatge verbal, sigui com a substituïts, o pel seu paper en determinats rituals destinats a establir i conservar les relacions socials; regulen el nostre comportament individual conjuntament amb els altres signes no verbals. Amb un gest podem dir que una persona està boja o expressar una amenaça. Naturalment, l'acte d'amenaçar, el ritual de l'amenaça, així com el del consell, el de la pregunta o el de la promesa, pot tenir i té una part de ritual lingüístic amb l'expressió d'unes determinades paraules acceptades per tothom i que s'han de pronunciar perquè l'acte surti bé, és a dir, que els resultats siguin positius. Hi ha fórmules d'amenaça, de consell, de comiat, però al costat de les expressions lingüístiques, i sovint amb un paper fonamental, hi ha gestos així com expressions del rostre absolutament necessaris per realitzar l'acte comunicatiu de manera adequada. Per acomiadar-nos podem dir «adéu», «a reveure»... i acompanyem aquesta expressió amb algun gest de la mà, del braç, amb algun moviment del cap, etc. [...]

c) L'espai. Les relacions espacials entre les persones, les distàncies que s'estableixen entre elles en comunicar-se i en general les relacions que mantenen amb l'espai són autèntics sistemes de comunicació, tant com els signes emprats per delimitar-los. L'espai comunica. Com més elevat sigui l'estatus d'una persona, més espaiosa serà la seva cambra, el seu despatx... En distribuir els llocs en una taula de presidència, l'espai central serà sempre per a la màxima jerarquia, i la distància respecte a aquesta jerarquia marcarà el lloc de les persones que s'hi asseguint. Les regles de distribució de l'espai juguen una part important en el sistema de protocol. És més, en qualsevol situació comunicativa, s'ha de tenir en compte l'espai entre els elements que ens proporcionen el marc general: la distància, la proximitat. Més proximitat significa més intimitat i, per tant, si la situació no és d'intimitat, no convé que ens acostem massa a una persona.

SEBASTIÀ SERRANO, *La semiòtica. Una introducció a la teoria de los signos* (Adaptació)

ACTIVITATS

1. Què entenem per cinèsica? Esmenta altres paraules que tinguin aquesta mateixa arrel.
2. Per què és important l'expressió corporal segons Sebastià Serrano?

LA NARRACIÓ

Qualsevol nit pot sortir el sol

A la gasolinera em vaig prendre una de les píndoles que m'havia donat la infermera. En pocs segons, havíem convertit els serveis en un petit dispensari clínic. La Gemma s'havia entestat a posar-me una bena nova i, com que l'home que treballava allà no en tenia cap, se li va acudir de fer-ne una amb un tros de la seva samarreta. Res més vivificador per a un ferit que portar enganxat a la pell un tros de roba de la Gemma. Després va tenir la pensada de desinfectar-nos les esgarrapades del bardissar amb aigua de l'aixeta, ja que no hi havia res millor. Qualsevol li portava la contrària, tan capficada com se la veia.

—Vols dir que això serveix de res? —li vaig dir mentre em burxava l'esquena.

—Tu calla! No tinc ganes que et moris abans d'hora. Quan va acabar amb les reparacions, vam decidir que el millor fóra llogar una habitació a l'hotel més proper, així tindríem un lloc on establir el nostre pla d'actuació, una mena de centre d'operacions. Vaig obrir la porta dels serveis i vaig fixar-me en un cotxe que omplia el dipòsit.

—Em penso que...

No vaig deixar que la Gemma acabés la frase. Tapant-li la boca amb una mà, vaig tornar-la a empenyer serveis endins.

—HmMMM! —va voler dir.

—Xxxxxttt! Calla! —vaig dir jo—. Ara va de bo! Els traficants són aquí!

Perquè callés, vaig haver de fer-li cinc cèntims del que havia passat a ciutat.

—Aquest cotxe que hi ha a fora va ser el que em va portar a fer una passejada, quan em van sortir uns *skins* i ells van intervenir...

La cara de la Gemma reflectia tota la sorpresa del món. No entenia gairebé res del que li deia.

—Sí, dona, sí. Tu confia en mi. Aquest cotxe és d'ells. Ja t'ho explicaré.

Vam estar allà força temps, espiant els moviments dels traficants per la petita finestreta dels serveis. Deixant de banda el penetrant tuf d'urinari, aquell era un bon amagatall..., si cap d'ells no tenia la bufeta fluixa. El que ens preocupava era que, aparcats a un extrem de la gasolinera, no semblava que tinguessin cap intenció de marxar. A la fi vam veure com es començaven a bellugar, però no era pas per anar-se'n. Un altre cotxe, que jo no havia vist mai, es va reunir amb ells. El nostre neguit va pujar uns quants graus.

—Però què fan, aquests, aquí? —vaig mussitar.

—Creus que saben on som? —preguntà la Gemma.

—Aviat sortirem de dubtes.

Doncs no semblava que ho sabessin: ningú no va venir ni mirar cap on érem. Havíem de confiar que no tinguessin la pensada de preguntar res a l'home de la gasolinera; involuntàriament ens hauria pogut delatar. Sortosament es va retirar al seu despatx; el torn nocturn deixa dormir entre client i client.

Els traficants continuaven xerrant. Llàstima que fossin massa lluny per sentir què deien.

—També ens ho fem bé, nosaltres! —va dir la Gemma—. Amb tants llocs com hi ha al món i ens hem d'amagar on els gàngsters celebren el seu congrés general!

JOAQUIM MICÓ, *Qualsevol nit pot sortir el sol*
(Fragment)

ACTIVITATS

1. Creus que aquest fragment pertany al plantejament, al nus o al desenllaç d'un text narratiu? Justifica la teva resposta.
2. Analitza el punt de vista narratiu.
3. Digues quins tipus de text trobem en aquest fragment i quin altre dels que solen contenir les narracions llargues no hi és present.

LA DESCRIPCIÓ

Bodegó amb peixos

El nero és el millor peix del nostre país. La primera vegada que el vaig veure nedar —en aigües del cap de Begur— vaig quedar fascinat per la seva força i la seva potència. Té un cap enorme, un cos musculat, una cua potent i la pell obscura està tocada de taques groguenques. En la claror de l'aigua passà com un llampec fosforescent —com si dins l'aigua lluminosa la fricció de la seva viscositat hagués produït una llum. Un nero es pot agafar amb l'ham d'un palangre o amb una escada de llença, estratègicament col·locada davant d'un cau, car és de remarcar que els neros viuen indefectiblement en els mateixos caus i anfractuositats de les costes. La profunditat d'aquests antres varia constantment: pot

ésser considerable, però sovint és molt soma, tres o quatre metres d'aigua i no pas més. Per això és relativament fàcil, en dies d'aigua clara, contemplar el fascinant espectacle de veure nedar un nero. Són difícils de llevar, si no es pesquen amb nanses, a causa de la seva força: en sentir-se enganxats per l'ham, el seu primer moviment és encauar-se o enraganar-se en una esclatxa del roquer. En aquests casos hi ha el perill que el fil que els manté clavats quedi segat per la fricció de l'aresta d'una roca. En sentir a la mà la seva primera, fortíssima, estrebada, cal llevar de pressa per evitar l'estratagema del peix. Hi ha una disparitat absoluta sobre la manera de sa-

ber de quina manera el nero és més bo. Per fortuna, però, el nero és excel·lent de qualsevol manera. Hi ha qui sosté que el millor arròs del món és el que es fa amb un cap de nero. Jo també ho crec. Un cap de nero i quatre grans d'arròs, quina cosa exquisida! Altres el prefereixen guisat. És, en tot cas, un peix tan substancios, d'una carn tan saborosa, que fregit no té rival.

A Fornells, el déntol és molt apreciat. ¿És tan bo com diuen? No ho crec pas. En suquet —poques patates!— jo gairebé prefereixo el sard o el pagell. La seva carn és una mica eixuta, fibrosa i espessa. Cuiinat amb bon oli s'amoroseix considerablement. De tota manera, no és pas un peix per a ésser tractat completament a la lleugera.

En la jerarquia palatal d'aquí, el corball està situat entre el déntol i el llobarro. No és tan bo com el llobarro, però és més delicat que el déntol. Exactíssim. El llobarro d'aigües pures, cent per cent de mar, alimentat amb bones pastures de roca, és un animal extraordinari. És de primera qualitat, fet de tota manera: bullit amb una patata i una cebeta; en suquet; guisat, simplement fregit. Els pescadors diuen que el

llobarro és el peix més astut de la mar. Quan es troba voltat per una xarxa i el paratge marítim té un fons de sorra, el llobarro té una habilitat extraordinària per a enterrar-se; d'aquesta manera aconsegueix que la xarxa passi per sobre de la seva esquena sense que es produeixi la captura. És curiós de veure llavors com el peix soterrat treu un ull vivíssim amatent al moviment de la xarxa i com, ja lliure de l'encerclament, es desempallega de terra d'una revolada i fuig com un coet. Aquesta astúcia no li fa pas perdre qualitat. El nom del peix és general a tota la costa excepte en el litoral de més al nord —a Cadaqués, per exemple—, que en diuen llops, com a França.

En canvi, de l'escòrpora roja de Cadaqués, a Fornells en diem rascassa, com a França, malgrat l'augment de la llunyania. Són les varietats de la vida. Jo he sentit dir que els millors llobarros són els de canya o els de fitora, però no crec pas que l'estri amb què són capturats modifiqui la qualitat dels peixos. La qualitat del llobarro ve donada per la puresa de les aigües en què viu i l'alimentació de què disposa. El llobarro d'aigües brutes o d'aigües barrejades no és pas apreciable: pràcticament, és un altre peix.

Amb els llobarros conviuen freqüentment les llisses. En termes generals, la llissa és un peix de baixa categoria, sempre fangueja una mica i es ressent de

l'escassa qualitat de la seva alimentació, sovint infame. Però, de llisses, n'hi ha de moltes classes: hi ha llisses d'aigua dolça, en els estanys i els rius. Aquest peix planteja el problema de les varietats que pot presentar una mateixa espècie. El mateix s'esdevé amb els rogers —que a Barcelona i en altres llocs de la costa anomenen molls—, *rougets* en francès. El roger és un peix molt saborós. Constitueix un dels millors encants de la cuina marinera.

JOSEP PLA, *Aigua de mar*

ACTIVITATS

1. Fes una llista dels peixos ordenats de major a menor qualitat segons Josep Pla. En funció de quin criteri estableix aquesta ordenació?
2. Quins altres peixos són esmentats encara que queden situats dins d'aquesta classificació?
3. Repartiu-vos el text per grups, en blocs d'aproximadament cinc línies i subratlleu les paraules que no compregueu. En un diccionari, busqueu-ne la categoria lèxica i el significat.
 - Hi predomina alguna categoria adient al tipus de text de què es tracta?

ELS TEXTOS POÈTICS

És quan dormo que hi veig clar

És quan plou que ballo sol
 Vestit d'algues, or i escata,
 Hi ha un pany de mar al revolt
 I un tros de cel escarlata,
 Un ocell fa un giravolt
 I treu branques una mata,
 El casalot del pirata
 És un ample gira-sol.
 És quan plou que ballo sol
 Vestit d'algues, or i escata.

És quan ric que em veig gepic
 Al bassal de sota l'era,
 Em vesteixo d'home antic

I empaito la masovera
 I entre pineda i garric
 Planto la meva bandera;
 Amb una agulla saquera
 Mato el monstre que no dic.
 És quan ric que em veig gepic
 Al bassal de sota l'era.

És quan dormo que hi veig clar
 Foll d'una dolça metzina,
 Amb perles a cada mà
 Visc al cor d'una petxina,
 Só la font del comellar
 I el jaç de la salvatgina,
 —O la lluna que s'afina
 En morir carena enllà.
 És quan dormo que hi veig clar
 Foll d'una dolça metzina.

J.V. FOIX,
On he deixat les claus...

ACTIVITATS

1. Penses que el contingut del poema s'entén de manera lògica o bé que, com deixa entendre el títol, és l'expressió d'una mena de somni?
2. Subratlla les síl·labes tòniques d'aquest poema de J.V. Foix i fes-ne una recitació que les remarqui. Quin paper té el ritme en aquest poema? Per què?
3. Fes una llista de les rimes que conté aquesta composició, estrofa per estrofa.

ELS TEXTOS POÈTICS

La pluja i el noi

—Bé que plogui entre setmana,
i és un entreteniment
veure, prop de la barana,
ratlles en biaix, d'argent.

Aiguarells criden tabola,
hi ha badocs sota els portals;
i el paraigua, eixint d'escola,
cerca totes les canals.

I la pluja, en nit entrada,
sempre igual, un so compon,
que ens durà, en nau encantada,
cap a l'illa de la son.

El diumenge, quan se'ns penja
carregosa, ja ens desplau;
ensopeix tot el diumenge,
ara a casa, ara en un cau.

Ens triem calcomania
o sortim, fent el cor fort,
cap a casa de la tia
de qui tots els fills han mort.

La gent gran, d'esma enraona;
jo bereno amb poc delit.
Veig pels vidres una estona:
aviat serà de nit.

I les gotes, aturant-se
del telègraf al filat,
o, si l'aire les avança,
patinant amb cor cansat,

fins a caure, boterudes,
han vingut de llocs ombrius
on sentiren veus dolgudes
d'orfenets i de cloc-pius.

JOSEP CARNER,
El tomb de l'any

ACTIVITATS

- 1. Quina diferència expressa el poeta entre la pluja els dies feiners i la pluja en diumenge? Comparteixes aquesta impressió?**
- 2. Explica el sentit dels versos següents:**
 - “i el paraigua, eixint d'escola, / cerca totes les canals.”
 - “sortim, fent el cor fort, / cap a casa de la tia / de qui tots els fills han mort.”

LES FIGURES RETÒRIQUES: HIPÈRBOLE

L'ofici que més m'agrada

Hi ha oficis que són bons perquè són de bon viure,
 mireu l'ésser fuster:
 —serra que serraràs
 i els taulons fan a miques,
 i de cada suada deu finestres ja han tret.
 Gronxada d'encenalls, et munten una taula;
 si ho vols, d'una nouera te'n faran un cobert.
 I caminen de pla—
 damunt les serradures de color de mantega.

I els manyans oh, els manyans!
 De picar mai no es cansen:
 pica que picaràs i s'embruten els dits;
 però fan unes reixes i uns balcons que m'encanten
 i els galls de les teulades
 que vigilen de nits.
 I són homes cepats
 com els qui més treballin.

¿I al dic? Oh, els calafats!
 Tot el Port se n'enjoia
 car piquen amb ressò
 i es diu si neix un peix a cada cop que donen
 —un peix cua daurada, blau d'escata pertot.
 Penjats de la coberta, tot el vaixell enronden:
 veiéssiu les gavines
 com els duen claror.

I encara hi ha un ofici
 que és ofici de festa el pintor de
 parets:
 si no canten abans, no et fan una sanefa,
 si la cançó és molt bella deixen el pis més fresc:
 un pis que hom veu el sostre
 que el feien i cantaven:
 tots porten bata llarga
 de colors a pleret.

I encara més
 si us deia l'ofici de paleta:
 de paleta que en sap
 i basteix aixoplucs.

El mateix fan un porxo com una xemeneia
 —si ho volen
 sense escales pugen al capdamunt;
 fan també balconades que hom veu la mar de lluny
 —els finestrals que esguarden tota la serralada
 i els capitells
 i els sòcols
 i les voltes de punt.
 Van en cos de camisa com gent desenfeinada!
 Oh, les cases que aixequen en un tancar i obrir
 d'ulls!

JOAN SALVAT-PAPASSEIT, *Ossa menor*

ACTIVITATS

1. Fes una llista dels versos que continguin alguna hipèrbole i una altra d'aquells en què el poeta es deixi endur pel seu entusiasme fins al punt de fer afirmacions il·lògiques.
2. Afegeix una estrofa al poema, amb un nou ofici però mantenint el to optimista i el recurs a la hipèrbole o a les afirmacions il·lògiques.

LES FIGURES RETÒRIQUES: COMPARACIÓ, HIPÈRBATON

El pi de Formentor

Mon cor estima un arbre! Més vell que l'olivera,
més poderós que el roure, més verd que el
taronger,
conserva de ses fulles l'eterna primavera,
i lluita amb les ventades que atupen la ribera,
com un gegant guerrer.

No guaita per ses fulles la flor enamorada;
no va la fontanella ses ombres a besar;
mes Déu unguí d'aroma sa testa consagrada
i li donà per trone l'esquerpa serralada,
per font la immensa mar.

Quan lluny, damunt les ones, renaix la llum divina,
no canta per ses branques l'aucell que encativam;
el crit sublim escolta de l'àguila marina,
o del voltor qui passa sent l'ala gegantina
remoure son fullam.

Del llim d'aquesta terra sa vida no sustenta;
revinclu per les roques sa poderosa rel,
té pluges i rosades i vent i llum ardenta,
i, com un vell profeta, rep vida i s'alimenta
de les amors del cel.

Arbre sublim! Del geni n'és ell la viva imatge:
domina les muntanyes i aguaita l'infinit;
per ell la terra és dura, mes besa son ramatge
el cel qui l'enamora, i té el llamp i l'oratge
per glòria i per delit.

Oh! sí: que quan a lloure bramulen les ventades
i sembla entre l'escuma que tombi el seu penyal,
llavors ell riu i canta més fort que les onades,
i vencedor espolsa damunt les nuvolades,
sa cabellera real.

Arbre, mon cor t'enveja. Sobre la terra impura,
com a penyora santa duré jo el teu record.
Lluitar constant i vèncer, reinar sobre l'altura
i alimentar-se i viure de cel i de llum pura...
oh vida! oh noble sort!

Amunt, ànima forta! Traspassa la boirada
i arrela dins l'altura com l'arbre dels penyals.
Veuràs caure a tes plantes la mar del món irada,
i tes cançons tranquil·les 'niran per la ventada
com l'au dels temporals.

MIQUEL COSTA I LLOBERA,
Poesies

ACTIVITATS

1. En el poema de Costa i Llobera, el pi de Formentor és comparat a altres arbres i a altres éssers. Fes una llista d'aquestes comparacions i explica el sentit que tenen en general.
2. Explica què vol dir que aquest poema té rima. Posa'n exemples.
3. Busca un hipèrbaton en el poema i torna a escriure'l en l'ordre habitual.

LES FIGURES RETÒRIQUES

La cascada de Lutour

¿Veus, endins la selva obscura,
 una tofa de blanchura
 bellugant-se entre els avets?
 Ella és, que va atansant-se,
 ella és, que ve posant-se
 sos penjolls i collarets.
 Mira-la com ja s'avança.
 ¿No la veus que ve, que dansa
 tota nua, tota blanca,
 tota sola entre els avets?
 Ja és aquí; i s'adreça al caire
 del penyal i es llença al fons:
 la corona li va en l'aire
 collarets de caire en caire
 desgranant-se a rodolons.
 I ella canta i salta i grua
 per damunt la roca crua;
 tota blanca, tota nua,
 tota escuma avall al fons.
 Ja és al fons i estira els braços,
 i després obre els ulls verds.
 Mira al cel.

 Salta, filla; canta, canta.
 Tu no saps, ni sabràs mai,
 com t'assembles, oh cascada!,
 a una flor ben esclatada,
 a una nit molt estelada,
 a una dona molt amada
 i al meu cor en son esplai.
 JOAN MARAGALL,
 1911

ACTIVITATS

1. Explica la personificació que recorre aquest poema de Joan Maragall.
2. Busca en el poema exemples de les figures retòriques següents:
 - anàfora
 - polisíndeton
 - comparació
3. Quina impressió produeix en el poeta la visió de la cascada de Lutour?

EL LLENGUATGE TEATRAL

Les cartes d'Hèrcules Poirot

El famós detectiu belga Hèrcules Poirot està passant una temporada de descans en un petit hotel d'un poble del Pirineu català.

SENYOR JORDÀ: Perdonin. Que han vist el senyor Pastor? Trobo que triga molt i hem de tancar la cuina...

SENYORETA PUIG: Abans d'entrar al menjador l'he vist al Brollador... És estrany, un home tan puntual...

SENYOR JORDÀ: L'haurem d'anar a buscar, no fos cosa que s'hagi perdut per aquests verals...

(En el precís moment que diu això entren JAUMET i MARIONA.)

JAUMET: Senyor Jordà, senyor Jordà!

SENYOR JORDÀ: Què hi ha, trapella?

JAUMET: El senyor Pastor...

SENYOR JORDÀ: Què li passa, al senyor Pastor?

MARIONA: Es troba malament...

JAUMET: S'està molt quiet, amb els ulls oberts, i no vol parlar.

SENYOR JORDÀ: On?

MARIONA: Al Brollador. I quina carota!...

SENYOR JORDÀ: Vaig a veure què passa.

(El SENYOR JORDÀ surt atafegat. SALVADOR GOMBRENY s'aixeca de la taula i s'atansa als nens.)

GOMBRENY: Què dius que li passa?

JAUMET: S'està quiet, estirat a terra, i no es mou.

MARIONA: I té els ulls oberts, ben oberts.

GOMBRENY: Un atac! Hi vaig, a veure si puc fer-hi res.

POIROT: Vinc amb vostè.

(El Brollador és una mena d'espai rodó, amb molta vegetació. Hi ha un banc de fusta pintat de verd i una mena de brollador —que dona nom a la glorieta— d'aigua sulfurosa. Al costat del brollador hi ha una pica amb gots de vidre que els estadants fan servir per a prendre les aigües medicinals. L'espai rodó pot tenir una mena d'entrada amb un arc de gelosia de llistons, molt art nouveau; és per aquesta mena d'entrada que apareix POIROT, seguit de SALVADOR GOMBRENY, de la SENYORETA PUIG i de JAUMET i MARIONA. A terra, el cos mort de VICENÇ PASTOR i, agenollat al seu costat, el SENYOR JORDÀ.)

GOMBRENY: Deixi'm veure què té. Sóc metge.

SENYOR JORDÀ: Mort, sembla mort...

POIROT: Mort?

SENYORETA PUIG: Un atac.

JAUMET: S'ha mort, s'ha mort...

MARIONA: Ai, quina por!

(JAUMET i MARIONA se'n van corrent. SALVADOR GOMBRENY s'agenolla al costat del cos caigut i l'examina. El SENYOR JORDÀ s'incorpora molt atabalat.)

GOMBRENY: Mort, sí. Però no és un atac. És mort d'una ferida..., sembla un tret...

SENYOR JORDÀ: Una ferida? Un tret? Això vol dir que...

POIROT: Que l'han assassinat.

SENYORETA PUIG: Un assassinat? Déu meu!

POIROT: Li prego, amic Gombreny, que no toqui res. M'imagino que la policia voldrà examinar el lloc amb tota cura... Un assassinat, *nom d'un nom*, fins i tot aquí!...

SENYOR JORDÀ: Què haig de fer?

POIROT: Avisar la policia, evidentment, *mon cher ami*.

GOMBRENY: Té raó el senyor Poirot. Haurà d'avisar la guàrdia civil.

POIROT: Guàrdia civil?

SENYORETA PUIG: Una mena de policia rural espanyola. Són els encarregats dels delictes de les zones rurals.

POIROT: Ah, ja ho entenc... Bé, doncs, avisi la guàrdia civil. Ah, i digui a tots els hostes que es reuneixin a la sala d'estar, que ningú no se'n vagi. Si és un assassinat, hi ha d'haver un assassí i pot ser qualsevol de nosaltres. Vigili que hi siguin tots. El servei també.

(El SENYOR JORDÀ se'n va tot preocupat.)

SENYORETA PUIG: Vostè que té tanta experiència en aquests afers..., què n'opina, senyor Poirot?

POIROT: De moment, res. *(A GOMBRENY.)* Hi entén vostè, de ferides d'arma de foc?

GOMBRENY: Una mica.

POIROT: Pistola, escopeta, fusell?

GOMBRENY: És molt estrany. No aconseguixo identificar-ho. La bala ha entrat per la nuca però l'orifici

d'entrada sembla més d'un objecte contundent que no pas d'una bala. És una ferida bruta.

POIROT: Molt interessant. I podria dictaminar quan s'ha produït la mort?

GOMBRENY: Ha estat instantània, això és segur. L'hora ja és més difícil. Encara no hi ha *rigor mortis* però la temperatura del cos ha baixat bastant. De dues hores a una hora, potser. De totes maneres caldrà esperar l'autòpsia.

POIROT: Oh, sí, és clar que sí. D'una a dues hores... És molt curiós.

SENYORETA PUIG: Per què, senyor Poirot?

POIROT: Abans de dinar hi ha qui sol prendre una mica d'aigua..., oli en llum, en diuen vostès... És curiós que ningú no s'hagi atansat al Brollador fins ara...

SENYORETA PUIG: Abans de dinar jo he vingut a prendre'm el meu got d'aigua. Ha estat quan l'he vist.

POIROT: El senyor..., com se diu?

GOMBRENY: Pastor.

POIROT: Què feia, quan l'ha vist, senyoreta?

SENYORETA PUIG: Jo sortia del Brollador i ell hi entrava. No m'hi he fixat.

[...]

POIROT: Bé. Ara vostès dos vagin a la sala d'estar. Jo voldria examinar una mica aquest lloc, potser hi trobaré alguna cosa interessant...

SENYORETA PUIG: Com vostè digui, senyor Poirot.

JAUME FUSTER, *Les cartes d'Hèrcules Poirot*

ACTIVITATS

1. **Quin personatge dirigeix l'escena a partir de la constatació que el senyor Pastor és mort? Cita algunes intervencions en què això es faci evident.**
2. **Amb quina mena de novel·les relacionaries aquesta obra de teatre?**
3. **Fixa't en els diferents tipus de lletra (rodona, cursiva ...) que es fan servir en aquest text teatral, i explica amb quina finalitat s'ha fet.**

EL LLENGUATGE TEATRAL

El retaule del flautista

SCHMID: Us asseguro que la cosa és greu. Almenys, això m'han dit.

FERRER: Però, ho heu vist vós mateix, burgmestre?

SCHMID: No.

WEBS: Aquesta gent exagera sempre.

SCHMID: Cal considerar la viva exigència d'aquests vilatans. Perquè encara que són modestos, són vilatans i mereixen que se'ls escolti. A més a més, jo no voldria portar la malastrugança, però hi ha un perill evident: la plaga pot estendre's per tota la vila.

BATTS: Voleu dir?

KOST: Ca, home, les rates busquen la misèria, es queden vora el riu.

SCHMID: No obstant, hi ha aquesta possibilitat. La setmana que ve comença el mercat anyal de Sant Rogacià, i si la vila està infestada de rats, podeu estar segurs que no vindrà ningú.

KOST: Seria una desgràcia.

RUSH: I la ruïna per a molts mercaders.

WEBS: De tota manera, no ho crec.

FERRER: Burgmestre, tot i aquest perill, no hi ha motiu per a intervenir. Només són afectades unes quantes cases.

SCHMID: Cent famílies, almenys.

KOST: Però això no afecta tota la vila. Vull insistir en aquest punt: qui tingui rates, que les mati.

(Els regidors assenteixen.)

WEBS: A part d'això, i com a tresorer, he de fer constatar que el pressupost de neteja pública està esgotat. No sé pas d'on...

(Entra L'AGUTZIL)

AGUTZIL: Regidor Rush, un dependent us demana.

(L'AGUTZIL surt. RUSH s'acosta a la porta.)

RUSH: Què passa?

VEU DEL DEPENDENT: Una desgràcia, el magatzem està ple de rates!

RUSH: Ai, Déu meu!... Agafeu tots bastons, pales, el que sigui, i mateu-les. Compra també una dotzena de rateres. Vindré així que pugui.

WEBS: Deia que no sé pas d'on trauríem els diners.

RUSH: Senyor burgmestre, senyors regidors, m'acaben de donar una notícia que ens afecta tots. El que temíem... La invasió de la vila ja ha començat.

TOTS: Què? Com?

RUSH: L'Ajuntament ha d'intervenir amb urgència.

FERRER: Un moment. Què passa exactament?

RUSH: La plaga s'estén!

WEBS: Anem a pams; el dependent què us ha dit?

RUSH: Que tinc el magatzem ple de rates!

FERRER: Amic meu, el vostre magatzem no és tota la vila.

KOST: És natural que hi hagi rates, sempre les hi heu tingudes. Vaja, un magatzem de grans i farines, no em negareu que...

RUSH: Eren ratolins petits, blancs, inofensius. M'han avisat perquè ara són... les rates! Estem perduts!

(Consternació general.)

BATTS: Cal reconsiderar el problema.

FERRER: El regidor Rush canvia d'opinió així que té les rates a casa, i el regidor Batts, que és veí, està a punt de fer-ho. Senyors, una mica de decència! Les rates encara no han envaït la vila. Han envaït només el magatzem del regidor Rush. Qui tingui rates, que les mati! Ja heu sentit el tresorer: no hi ha diners.

BATTS: Un moment! El magatzem de farines del regidor Rush, com si diguéssim, és el graner de la vila. Gairebé tots els formatges de Pimburg són al meu magatzem. Hem de permetre que els pimburguesos es quedin sense pa i sense formatge?

JORDI TEIXIDOR, *El retaule de flautista*

ACTIVITATS

1. Com reaccionen els regidors davant de l'amenaça d'una plaga de rates? Canvien de parer quan el problema afecta concretament les seves propietats? En quin sentit?
2. Penses que aquesta situació pot ser una al·legoria d'alguna determinada realitat? De quina? Quin tema s'aborda en aquest fragment d'*El retaule del flautista*?
3. Amb quina cèlebre rondalla relacionaries *El retaule del flautista*?
4. Descriu tots els elements que fan d'aquest text una obra teatral.

LES LLENGÜES ROMÀNIQUES

Afinitats

El català és una llengua romànica, resultant de l'evolució local del llatí parlat en el país en temps dels romans. Ocupa una posició central entre les llengües de la família romànica. En la seva forma actual presenta semblances particulars amb moltes d'elles.

És curiós de notar que algú ha anomenat «català dels Alps» el reto-romànic, llengua del Friül i el Sud-est de Suïssa, a causa d'aquestes analogies; i fins i tot és possible de citar algunes frases que són comunes al català amb la més allunyada de les llengües romàniques, el romanès; per exemple *foc nou* o *cap de bou* volen dir el mateix en els dos idiomes i es pronuncien si fa no fa igual. Però naturalment res d'això no té més valor que el d'una curiositat; aquests casos accidentals són resultat del caràcter conservador dels dos llenguatges, que de vegades han romàs molt fidels a les formes llatines primitives, i en general es tracta de llengües molt diferents. D'altra banda ningú no se sorprendrà de saber que

el català mostra les semblances més grans amb els membres més veïns dins la comunitat romànica, tot donant proves, però, de tendències originals i independents en tots els casos.

Innegablement hi ha un grau de parentiu especial entre les tres llengües romàniques de la Península, portuguès, castellà i català; però cal advertir que el castellà sovint s'aparta dels altres dos, mentre portuguès i català romanen més semblants: formes idèntiques com *palla* (ortografiat en portuguès *palha*), en contrast amb el castellà *paja*, *fava* a diferència de *haba*, *roda* en front de *rueda*, *meu* en front *mío*, no són el resultat de coincidències escadusseres sinó que es repeteixen en llargues sèries de mots per a cadascuna d'aqueixes oposicions fonètiques, i la semblança encara s'accentua si tenim en compte que la *-a* final té el mateix timbre apagat en els dos idiomes extrems, tots dos distingeixen *ee* i *oo* obertes i tancades, en els mateixos mots generalment, la *v* és labiodental en la major part o en una gran part de territori de tots dos, un i altre coincideixen a donar a la *l* el mateix timbre espès, etc., característiques totes elles rebutjades per la llengua castellana. Mots típics com *rec* (portuguès *rego* «canal, xaragall») o *còrrec* (portuguès *córrego* «barranc») existeixen a tots dos però no en castellà.

D'altres vegades el català recorda el francès o l'italià, de la qual cosa veiem exemple en mots tan importants com *sortir* o *mai* (iguals, respectivament, en francès i en italià), *dona* (italià *donna*), *dit* (italià *dito*), mentre que les altres llengües germanes, incloent-hi en aquests casos àdhuc el castellà i la llengua

d'Oc, tenen formes ben diferents, i tampoc ací no estem en presència de fets purament accidentals, car existeixen entre el català i aquestes llengües algunes tendències en comú: *profit* és comú al català i al francès, i aquesta resultant del llatí PROPECTUM obeeix a lleis fonètiques d'aplicació general en les dues llengües (mentre que el castellà *provecho* i l'occità *profiech* han anat per camins diferents). No cal, però, exagerar la importància d'aquests detalls (encara que abundin), que solament il·lustren un principi comparable al de les semblances físiques entre parents (de vegades molt notable entre parents força allunyats), ben sovint no acompanyades de semblances profundes i veritables.

Sí que hi ha, en canvi, una semblança pregona, i molt més gran certament que amb cap altra llengua de la família, entre el català i la llengua d'Oc, o occi-

tana, la llengua popular del Sud de França. No es pot negar que aquesta proximitat de formes ha estat sempre i encara és molt més considerable que l'existent entre el català i el castellà. Podríem dir que si les altres llengües romàniques són germanes, el portuguès i el castellà són bessons, i les llengües d'Oc i catalana són una altra parella equiparable. És veritat que en certs aspectes són totes les quatre llengües romàniques del Sudoest —portuguès, castellà, català i llengua d'Oc— les que formen una unitat, sobretot de cara al francès (hi ha molts mots i formes com *pintar*, comú a totes quatre, a diferència del francès *peindre* i de l'italià *dipingere*), però cal subratllar que el parentiu més íntim de bon tros és el català-occitànic.

JOAN COROMINES, *El que s'ha de saber de la llengua catalana*

ACTIVITATS

1. Contesta:

- Amb quina llengua romànica presenta més afinitats el català?
- Amb quines altres llengües romàniques presenta afinitats importants?
- Amb quines altres llengües romàniques presenta algunes afinitats?
- Amb quines altres llengües romàniques presenta afinitats escadusseres?

2. En el text que has llegit, Joan Coromines fa servir una comparació. Identifica-la, explica-la i digues per a què li serveix.